

A HÁBORÚ ÚJ ALAKJA

AHADVISELÉS TUDOMÁNYA a mi korunkban feltűnő, szinte forradalminak is nevezhető átalakuláson megy át.

Előidézte ezt az átalakulást az a tény, hogy a világháború jelenségei bizonyos régi hadviselési dogmákat döntöttek meg. Például 1914-ben senki sem gondolta, hogy milliós hadseregekkel több éven át is szakadatlanul lehet háborúskodni, mikor a pénzügyi és gazdasági szakemberek azt hirdették, hogy az ilyen tömegekkel való hadviselést 6 hónapon túl a leggazdagabb állam sem bírhatja, mert a pénzügyi terhek alatt össze kell roskadnia, eltekintve attól, hogy a háború folytán lecsökkent munkaerővel való termelés az óriásira növekedő fogyasztással nem fog lépést tarthatni. Vagy egyetlen hadvezér sem számított arra, hogy a leglendületesebben megindított s a gyors döntésre irányuló hadműveletek is évekig tartó vígasztalan állásháborúvá posványosodhatnak. És senki sem képzelte, hogy a hadianyag mennyiségében és minőségében olyan rohamos fejlődés fog bekövetkezni, mint amilyennek a világháború alatt tanúi voltunk és amely az egyes fegyvernemek egymásközi értékét feltűnő módon eltolta.

A világháborúnak ezek a jelenségei megérlelték azt a nézetet, hogy ma már másként kell a háborúra felkészülni, mint a múltban. Másként kell a háborút megkezdeni, másként kell támadni és védekezni, mint régen. Másként, de hogyan?

A válasz erre a kérdésre különösen azért nehéz, mert már a világháborús tapasztalatok kezdenek elavulni. A harcmodort szabályozó tényezők: a hadianyagnak (fegyverzetnek) fejlődése ugyanis a világháború befejezésével nem állt meg, hanem továbbhaladt. Nem lehet a háborút olyan harcmodorral kezdeni, mint amilyenrel a világháború befejeződött. Szinte naponta olvasunk újabb és újabb emberpusztító gépekről és anyagokról. A technika minden újabb vívmánya hadicélokra is szolgálhat. A katonai szakemberek szakadatlanul vitakoznak egymással, hogy miként kell azokat legcélszerűbben alkalmazni és hogy miként fogják azok a harcmodort módosítani. Az eszmecsere természetesen sohasem fog befejeződni, de már kikristályosodott az a vélemény, hogy a hadviselésnek régen megszokott, az idők folyamán kialakult általános rendszere gyökeres módosításra szorul.

Ez a rendszer a történelmi idők kezdetétől egészen a világháborúig szakadatlanul, szabályosan, tehát nem ugrásszerűen fejlődött. Szabványos evolúciónak is mondhatnánk ezt a fejlődési

folyamatot, amely csúcspontját a világháború előtt érte el. A mondott rendszer az 1914. évi csúcsponton röviden így jellemezhető: ha valamelyik civilizált államnak szomszédjai egyikével csak fegyveresen elintézhető viszálya akadt, akkor megszakította vele a diplomáciai összeköttetést és neki hadat üzent. Figyelmeztette tehát arra, hogy erőszakot fog ellene alkalmazni. Időt adott ellenfelének arra, hogy ez az erőszak ellen való védekezésre felkészüljön. A hadüzenettel rendszerint egyidejűleg mozgósította haderejét, vagyis a zászlók alá hívta lakosságának fegyveres szolgálatra kiképzett részét (a világháború kezdetén a lakosságnak mintegy 5%-át) és ezzel feltöltötte a békekereteket (az állandó hadsereg kereteit). A befejezett mozgósítást követte a felvonulás, vagyis a hadilábra állított haderőnek vasúton az ország határára való szállítása. Mikor pedig a haderő gyülekezése a határmentén befejeződött, megkezdődtek a hadműveletek, azaz megindult a küzdelem a háború megnyeréséért.

Ez a küzdelem a múlt század háborúiban, mikor a haderők még aránylag kis létszámmal, a lakosság 1—2%-át kitevő állománnyal vonultak ki, rendszerint pár hónap alatt, legkésőbb egy éven belül véget ért. Így például az 1848. évi osztrák-olasz háború % évig, 1849-ben ugyanez a háború 1 hétig, az 1853/54. évi krími háború kerekén 1 évig, az 1859. évi osztrák-francia-olasz háború 3 hónapig, az 1866. évi osztrák-porosz-olasz háború 4 hónapig, az 1870/71. évi német-francia „nagy“-háború $\frac{1}{2}$ évig, az 1878/79. évi orosz-török háború 1 évig, az 1904-05. évi orosz-japán háború szárazföldi része 11 hónapig tartott.

A múlt század háborúinak idejében még az volt a felfogás, hogy a küzdelmet a két szembekerült haderőnek kell egymással megvívnia, de nem a két állam lakosságának. A nemzetközi jogszokás éles különbséget tett harcos és polgár között. A haderőn kívülmaradt lakosság életét (és megélhetését) a háború nem veszélyeztette, sőt a lakosságnak ezt a részét a hadviselő felek a legmesszebbmenőleg kímélték.

Nyugodtan mondhatjuk azt is, hogy a kultúrnemzetek egymásközi háborúit bizonyos lovagias vonás is jellemezte. Tiszteletreméltó harci szokások fejlődtek ki. Elképzelhetetlen volt, hogy az egyik állam a másikat hadüzenet nélkül támadja meg, valamely várat vagy éppen nyílt várost előzetes figyelmeztetés nélkül bombázzon, elfoglalt városban raboljon. Ilyen lovagias vonás volt például az, hogy 1914-ben, mikor a monarchia Szerbiával már hadiállapotba került, Ferenc József király Putnik szerb fővezért a monarchia területéről bántatlanul hagyta hazautazni.

A világháborúban azonban ez az udvarias vonás veszendőbe ment. Divatba jött nyílt városok bombázása, utasszállító hajók elsüllyesztése, az ellenséges — internált — alattvalókkal való méltatlan bánásmód, védtelen lakosság kiéheztetése és kirablása stb.

Szükséges, hogy még az úgynevezett „harcmodorról“ is rövid magyarázatot adjunk.

Harcmodor alatt azt az eljárást értjük, amelyet a csapat az ellenfél legyőzése céljából alkalmaz. Ezt az eljárást a mindenkori fegyverzet szabályozza. Elég talán, ha annyit mondunk, hogy a harci kocsik és

mérgezgázok korszakában nem lehet azzal a harcmodorral dolgozni, amellyel a honfoglaló magyarság a maga harci sikereit kivívta.

De bármilyen nagy volt is a különbség a honfoglaló lovashadak és a világháborús magyar csapatok fegyverzete és ebből eredőleg harcmodora között, meg kell állapítanunk azt a tényt, hogy ez a különbség az elmúlt évezred alatt igen lassan, lépésről-lépésre nőtt olyan nagyra. Például a honfoglaláskori magyar vitéz támadó fegyverzetéhez tartozott az íj, a kard, a kopja, a fokos, a csatabárd és a buzogány. Ezek a fegyverek ekkor már évszázadokra terjedő múltra tekinthettek vissza és a honfoglalás után még évszázadokon át tartották magukat. Mátyás királynak még voltak íjászai. A többi fegyver még azután is használatban maradt. A napóleoni korszakban szerepelt magyar fölkelő lovasság a kard mellett a fokost is használta. A világháborúba lovasságunk mint főfegyverrel a karddal vonult, annak ellenére, hogy a puskaporos lőfegyverek használata már a XIV. században megkezdődött. A lőfegyverek fejlődése azonban csigalassúsággal haladt és ezért a harcmodort igen mérsékelt ütemben módosította. A muskétának és a csatakígyónak sokáig versenytársa maradt az íj és a hajítógép. Mátyás király az ágyú 100 éves borában is többre értékelte a hajítógépet. Azt mondta, hogy hajítógép három ágyút ér. Az oroszok leghíresebb hadvezére, Suwarow — a XVIII. század végén — többre tartotta a szuronyt, mint a puskát. Az osztrák hadsereg még 1866-ban is a csatának döntő harci eszközét nem a tűzharcban, hanem a szuronyrohamban kereste.

Hogy pontos időadattal szolgáljunk, a kanócos gyújtású puska (előltöltő) a háború színpadán 1378-ban jelent meg és csak több mint másfél évszázad után, 1540-ben kapta meg a kakassal való gyújtást. Ezután is igen lassan haladt a tökéletesítés útján, megmaradt a múlt század közepéig körülményes kezelésű előltöltő fegyvernek. Csak az 1864. évi dán-porosz-osztrák háborúban tűnt fel először a porosz hátultöltő puska. Ennek megtöltése már egyszerű volt és ezért lögyorsaságban négyszeresen felülmúlta, de ballisztikai tulajdonságokban nem haladta túl az előltöltő puskát.

A puska hatóképességének lassú növekedésére jellemző, hogy a XIV. század második felében alkalmazásba került lőfegyver hatásos hordtávolsága sokáig nem érte el az íj hordtávolságát és még a XVIII. század első felében is csak 200 lépésre (az ágyú 600 lépésre) hordott. Pedig volt elegendő háború, hogy a fejlődés élénkebb ütemű legyen.

Feltűnő, hogy a szinte 20 éves háborúnak számítható napóleoni korszak (1796—1815) a fegyverzet fejlődését milyen kevésbé mozdította elő. A gyalogság lőfegyvere minden államban egy 1777-ben feltalált 17.5 mm-es puska volt, amelynek töltése 12 fogást igényelt, 300 lépésnél nagyobb távolságra löni lőszerpazarlásnak számított, mert a puskának csak erre a távolságra volt még megfelelő találati biztonsága, de ez is csak szél- és esőmentes időjárás esetén. Ez a puska végigélte a napóleoni háborúkat. Az ágyú hatásos hordtávolsága ugyanakkor 1500 lépést tett ki. Mindebből eredt, hogy a lovasrohamok a csaták eldöntésében előkelő szerepet játszottak.

Kissé élénkebb ütemű lett a fegyverzet fejlődése a múlt század második felétől kezdve. Az 1864-ben használt első (porosz) hátultöltő puska jó hordtávolsága 700 lépés volt. Az ágyúval 2500 lépésig lehetett megfelelő találati biztonságot elérni.

Ezután, szinte a mi korunkban jött a hátultöltő ágyú (a habsburgi hadseregnél 1875-ben), az ismétlő puska (1888-ban), majd a gyorstűzelő ágyú (1905-ben) és pár évvel a világháború előtt a géppuska.

A világháború alatt aztán a fegyverzetben, úgy minőség, mint mennyiség tekintetében ugrásszerű, a harcmodort forradalmasító fejlődés következett be. Ennek mértékét legjobban az alábbi összehasonlítás mutatja.

1914-ben minden állam a maga haderejét gyalog- és lovas-hadosztályokra tagozta, hasonlóan ahhoz, ahogyan ezt több mint 100 évvel azelőtt Napóleon tette. A világháborút megkezdett hadosztályok fegyverzeti mennyisége a napóleoni időktől nem sokban tért el, csak a minőségben volt lényeges különbség. Volt minden gyaloghadosztálynak 10—15.000 gyalogosa ismétlőpuskával, 300 lovasa és jutott minden 1000 gyalogosra 2 géppuska és 3—7 ágyú; a lovashadosztályok 3.600 lovassal, 8 géppuskával és 12 ágyúval vonultak ki.

A jellegzetesség ebben a fegyverzetben az, hogy a gyaloghadosztály főfegyverzetét a puska, a lovashadosztályét a kard tette ki. Ezen épült fel az a harcmodor, amellyel a haderők a világháborút megkezdték. A puska és a kard támogatására a hadvezetőségek csak szerényszámú hadigépet (géppuskát és ágyút) szántak, a küzdelem oroszlánrészét tehát a kézfegyverekkel kellett volna megvívni. A habsburgi haderő gyalogsági szabályzata hangsúlyozta is ezt, mikor kimondta, hogy a gyalogság a fegyvernemek királynője és képes a többi fegyvernem támogatása nélkül is megállni a helyét.

Hogy a fegyverzeti mennyiséget konkrét példán mutassuk be, a francia gyaloghadosztályt választjuk. Ennek 1914 nyarán volt 10.000 puskája, 24 géppuskája és 36 könnyű (tábori) ágyúja.

1918 nyarán, azaz 4 évvel később, a hadosztály puskaínak száma 2300-ra csökkent le, de kapott az elvesztett puskaik helyett 420 géppuskát és aknavetőt, 92 könnyű és nehéz ágyút és jutott ezenfelül minden hadosztályra 30 repülőgép és 12 harci kocsi (tank). Négy év alatt tehát a fegyverzet többet fejlődött, mint az előző 400 év alatt. Arányokkal kifejezve: a világháború alatt a hadosztály puskaínak száma 75%-kal csökkent, ellenben a hadigépek száma és pedig kisgépekben a 100-szorosra, nagygépekben a 10-szeresre szaporodott és ezekhez jött új hadigépek gyanánt a repülőgép az ő géppuskáival és bombáival és a harci kocsi az ő géppuskáival és ágyúival. Ehhez járult még, hogy a tüzérség nemcsak robbanógránátokkal, hanem gázzal töltött lövedékekkel is dolgozott, ami megkövetelte, hogy a csapat gázálcban harcoljon. Ha hasonlattal akarunk élni, azt mondhatjuk, hogy a csapat 1914-ben golyózáporban, 1918-ban tűzorkánban dolgozott, a támadó 1914-ben ritka acélháló ellen vonult, 1918-ban szinte zárt acélfalat talált maga előtt. A puska mindenesetre elvesztette évszázados vezetőszerepét.

Igaz, hogy a hadianyagnak ilyen óriási méretű megduzzadását egyrészt a háború hosszú tartama idézte elő, mert minden üzem éveken át csak hadianyagot gyártott, másrészt az állásharc segítette elő, ami megengedte, hogy a töméntelen (és részben nehézkes) hadigép a csapatok körletében felhalmozassék. De a mondott adatok kétségtelenül mutatják, hogy a csatatéri küzdelem alakja teljesen megváltozott, a gép a kézifegyverrel szemben túlsúlyba került.

A lovashadosztályoknál ilyen világháborús összehasonlítást tenni nem lehet, mert a lovasság már az első csatákban lóról leszállt, kard helyett karabélyt vett a kezébe, a háború folyamán pedig meg is fosztották lovaitól. Gyalogos csapat vált belőle, mert csak így érvényesülhetett az állásharcban. Ma a korszerű lovashadosztály, amelynek a jövő háború elején és Európa keletén esetleg később is nagy szerepe lehet (ahogyan ezt az 1920. évi lengyel-orosz háború mutatta), talán 2400 lovassal (azaz lovon szállított karabéllyal), 1500 puskával (gépkocsikon szállított és ezenfelül kerékpáros gyalogcsapattal), i páncélautós csapattal, 80 kis tüzgéppel (géppuska, aknavető stb.), 20 ágyúval és 1 repülőszázaddal volna gondolható. A korszerű lovashadosztály tüzereje tehát a réginek többszörösére rúgna. Az ilyen csapat már nem „lovas“, mert nem lóháton harcol, hanem „gyors“ hadosztály, amely gyalog harcol, de gyorsabban mozog, mint a gyalogság.

Figyelemreméltó azonban, hogy 1920 óta a hadianyag tovább tökéletesedett. Hogy csak a legfontosabb mozzanatokat említsük: az ismétlőpuskát kezdi az automata kézipuska kiszorítani, a géppuskák és az aknavetők lögyorsasága, hordtávolsága és pusztító hatása jelentékenyen megnövekedett;

a haderők új tüzéséggel kezdik magukat felszerelni, amelynek hordtávolsága a réginek kétszeresét teszi ki;

a régi harci kocsik a csatatéren még csak vánszorogtak, az új hard kocsik már száguldanak, sőt már úszó hard kocsik is kezdenek feltűnni;

a repülőgépek működési sugara, gyorsasága és hordképessége jelentékenyen megnövekedett, ami a hadvezetőségeket arra készítette, hogy a szárazföldi és tengeri haderő mellett, mint harmadik egyenrangú tagozatot: önálló légi haderőt szervezzenek;

terepjáró gépkocsik kerültek alkalmazásba, ami nagyobb csapatok gyors szállítását — utak nélkül is — megengedi és motorizált hadosztályok felállítására nyújt alapot;

személyzetnélküli repülőgépeket és hadihajókat irányítanak, elektromos hullámokkal stb.

Az eddig elmondottak alapján már bizonyos támpontot nyertünk ama kérdésre adandó válasz megszövegezéséhez, hogy a jövő háborúja milyen megnyilvánulási tünetek között fog lezajlani.

Meglehetősen biztos, hogy az új háború másként fog kezdődni, mint ahogyan ezt 1914-ben láttuk.

Az első körülmény, amely itt még tisztázásra szorul, az, hogy van-e létjogosultsága és ha igen, milyen formák között az általános védkötelezettség alapján felállított (mozgósított) hadseregnek. Az

ilyen néphadseregnek csak csekély hányada volt 1914-ben a jól begyakorolt, 2—3 évig ténylegesen szolgált legénység, míg a zömét a gyakorlatból már kijött, többé-kevésbé előregedett évfolyamok tették ki. Ma a tényleges szolgálati időt a legtöbb állam 2 év alatt (12, 14, 18 hónapra) szabta meg. A haditudósok azt mondják, hogy az ilyen tömegekből, azaz csak rövid kiképzést nyert ténylegesekből és ezek létszámának többszörösét kitevő tartalékosokból megalakított haderő ellenállóképessége a korszerű hadigépek idegrázó hatásával szemben nem lehet elegendő. A gyakorlatlan, öregebb évfolyamok különösen hajlamosak a pánikra és a megfutamodásra, ahogyan ezt a világháború ismételten megmutatta. Ezért a szakértők bizonyos része azt a nézetet vallja, hogy sokkal célszerűbb lenne, sőt az egyedül lehetséges mód lesz kisebb, de válogatott, több esztendőn át begyakorolt legénységből álló hadsereggel (vagyis zsoldosokkal) az ellenség elé vonulni. Csak az ilyen haderőben van meg a mindenfajta hadigépek kezelésében való jártasság és hatásának ismerete mellett a kellő lendület, az átütő és ellenálló erő, a szigorú fegyelem. A jövőben már néma tömegre, hanem a minőségre kell a hangsúlyt helyezni.

Említést érdemel itt az a körülmény, hogy a világháború folyamán minden hadviselő fél haderejének gyalogsága fokozatosan népfölkelés jellegűvé változott át, amennyiben túlnyomó részben olyan legénységből tevődött össze, amely odahaza csak felületes kiképzésben részesült. Ez a csapat az állásharcba még jól-rosszul betanult, de az álláson kívül vívandó támadó harcra már nehezen lehetett alkalmazni. A minőségnek ez a csökkenése nagymértékben hozzájárult a háború elhúzódásához, mert hiányzott a csapatból a döntéshez szükséges átütő erő. Egyébként a németek a világháború utolsó esztendejében már két részre tagozták haderejüket: voltak támadó hadosztályok, vagyis olyanok, amelyeket a támadásra neveltek és fegyvereztek fel és voltak álláshadosztályok, amelyek csak az állások megvédelmezésére voltak alkalmasak.

Ebben a fontos szervezési kérdésben a vita még nem zárult le (a döntés nem is sürgős, mert ma még felfegyverzett és lefegyverzett államok állanak egymással szemben), de feltehető, hogy a legtöbb állam a maga haderejét háború esetén több részletben fogja talpraállítani. Az első részlet lesz a „támadó“ hadsereg, amely a békeállományból és néhány legifjabb tartalék évfolyam java legénységből fog megalakulni. Ennek lesz a legjobb hadianyaga. A békeállomány 1—2 nap alatt — mozgósítás nélkül, csupán egyénekenként való behívásokkal — harckész állapotba hozható abból a célból, hogy az ellenséges állam területére betörjön. Hogy az ilyen támadás nehezebb ellenállásra ne találjon, szükséges, hogy a betörést hadüzenet ne előzze meg. Ebből a megfontolásból következik, hogy a jövő háborúja hadüzenet nélkül fog kitörni, illetve, hogy a betörés pótolja a hadüzenetet. Erre egyébként már van példa a jelen évszázad történetében. 1904-ben a japán flotta az orosz flottát Port-Arthur előtt megtámadta és a japán nagykövet csak ezzel egyidejűleg nyújtotta át Szentpéterváron az orosz kormányának a hadüzenetet. Az orosz flottát így az ellenségeskedések megkezdése előtt teljesen meglepte. A legutóbbi

kínai-japán háború lezajlott, anélkül, hogy a két hadviselő fél egymással hivatalosan hadiállapotban lett volna.

Az előbb mondott „támadó“ hadsereg megindulását fogja követni a „mozgósítás“, amelynek zavartalan végrehajtását az ellenséges állam területére intézett betörés is kívánja biztosítani. A mozgósításokra zászlók alá bevonuló évfolyamok javából, talán a 30. életéven innen levőkből fog megalakulni—tíz napon belül — a „tartalék“ hadsereg. Ez gyorsan a támadó hadsereg után vonul, hogy annak sikereit megszilárdítsa és kiaknázza. Az öregebb évfolyamok (a 31—40 évesek) fogják alkotni a „védelmi“ hadsereget, amelynek a már elfoglalt területek megszállása és megvédelmzése, az állásharc lenne a feladata.

A múltakhoz képest tehát a szembeszökő eltérés az időrendbeli tagozás és alkalmazás élesebb elhatárolásában rejlik. Régen is megvolt a haderők hasonló tagozása. Volt I. vonal (a sorhad), II. vonal (a tartalék hadosztályok, amelyek a sorhadnak hadiállományra való emelése után megmaradt tartalékos legénységből szerveződtek) és III. vonal (a népfölkelés). Csupán a habsburgi haderőnél hiányzott — pénzügyi okokból a II. vonal. Hiányzott ezenfelül a fentebb említett időrendbeli tagozás. Például a világháborús német haderő 8 hadseregének mindegyike vegyesen sorhadbeli és tartalékadosztályokból állt. Az első csatákban az I. és II. vonal egymás mellett küzdött. A habsburgi hadvezetőség pedig a befejezett mozgósítás után gyors egymásutánban, sőt egymással keverve is, a hadszíntérre küldte a sorhadat (a közös, honvéd és Landwehr hadosztályokat) és a III. vonalt jelentő népfölkelő és menetdandárokat. Az I. és a III. vonal már kezdettől fogva összekeverődött. Volt olyan hadtest, amely egy sorhadbeli hadosztályból, egy népfölkelő és egy menetdandárból állt és ez a hadtest kezdettől fogva támadó feladatot kapott. 1914 augusztusának végén, tehát röviddel a hadműveletek megindulása után, az osztrák-magyar I. hadsereg balszárnya, amelyre a „döntő“ támadás intézése hárult, állt: 1 sorhadbeli gyalog hadosztályból, 2 lovas hadosztályból, 6 népfölkelő és 1 menetdandárból.

Visszatérve a valószínű jövőbeli tagozásra, az előny természetesen annak a félnek az oldalán lesz, amelynek békehadserege nagyobb állományú és jobb fegyverzetű, mert így „támadó“ hadserege is erősebb és jobb minőségű lehet. Itt utalhatunk arra a tényre, hogy a franciák a németeknek mai zsoldos hadseregét ilyen kiváló támadó hadseregnek minősítik és ennek esetleges meglepő betörése ellen erődítették meg Lotharingiát a közelmúltban.

A hadüzenet nélkül megkezdett háború elképzelhető oly módon is, hogy például az orosz hadsereg nagy gyakorlat ürügye alatt a Dniester mentén, a román határon a maga „támadó“ hadseregét összevonja és gyakorlat helyett egyszerűen bevonul Besszarábiába. Ha ezt a gondolatot továbbfűzzük, arra az eredményre jutunk, hogy a meglepő betörés ellen csak békében kiépített és megszállt erődítés nyújt oltalmat. Olyan erődítés, mint amilyent a franciák Lotharingiában építettek.

Magától adódik itt a gondolat, hogy a vázolt meglepő betörés intézésére motorizált (gépkocsikon szállított) csapatok a legalkalma-

sabbak, amiből ered, hogy célszerű szervezés esetén a „támadó” hadsereg bizonyos része motorizált állapotban lesz. A nagyobb államokban állandó kísérletezés tárgya a motorizált kötelékek alkalmazása és ilyenekkel a lovasságnak részben vagy egészben való pótlása. Például a francia hadsereg múlt évi gyakorlatain szerepelt egy ilyen dandár, amely tagozódott: 2 motorkerékpáros századra, 2 páncélausós osztagra, 1 terepjáró gépkocsikon szállított dragonyos (lovasítatlan) ezredre, 1 harci kocsis zászlóaljra és 3 motorvontatta ütegre. Bebizonyult, hogy a motorizált dandár mozgékonyasága a lovasságét messze felülmúlja. Hadüzenet nélkül kezdett, meglepő háború esetén a motorizált csapat messze betörhet az ellenséges országba és elérheti annak fontos hadviselési központjait.

Motorizált csapatok a háború kezdetén rögtönözhetőek is. A nagyobb államokban a hadi célokra is alkalmas géperejű járóművek százazrei futnak. Könnyen összeállítható ezekből egész hadosztályok szállításához szükséges autómennyiség. Az ilyen hadosztályok gyalogságot egységes típusú teherautók szállítanak, bizonyos része a gyalogságnak és a géppuskáknak motorciklin vonulna előre, a lovasságot páncélozandó autók helyettesítenék, a tüzéséget traktorok vontatnák.

Az előbb említett támadó hadsereg motorizált részénél gyorsabban fogja megkezdeni és bizonyára meg is fogja kezdeni a háborút a légi haderő. Ez a fegyvernem az, amelynek várható hatásához a legfantasztikusabb elképzelések fűződnek. Nem alaptalanul! Különösen izgat mindenkit az, hogy miként fog a légiflotta a háború kezdetén szerepelni, továbbá, hogy fogja-e a háború lefolyását gyorsítani vagy csak majd az értékpesztítást növeli?

A világháború alatt ugyan már a repülőgépek ezrei működtek, de e légi fegyvernem csak a háború folyamán, fokozatosan nőtt nagyra. Nincs tapasztalatunk nagy háború megkezdésére légi flottákkal. A világháború elején még csak néhány felderítő gép röpködött a levegőben, nézett, figyelt, hírt hozott, de nem harcolt. Később pedig a repülőgépek elsősorban a csatatereken jutottak szóhoz. Védtelen városok bombázására csak másodsorban alkalmazták. London, Párizs s még egynéhány város ugyan sokat szenvedett a német gépektől, míg hozzá nem szokott a védekezéshez, de elvégre a repülőgépektől a mögöttes országrészekben okozott veszteség egészen eltörpült a csatateri gyilkolás mellett és ezért a háború sorsát nem is érintette. Ma a helyzet egészen más! A fegyverkezésben nem korlátozott államok a gépek ezreivel rendelkeznek és ezek a gépek hasonlíthatatlanul jobb minőséget képviselnek, mint a világháborúbeliek. A légiflották felkészültek a háború megkezdésére. Ezek legnagyobb részben tulajdonképpen állandóan harcrakészek. Pár órai idő feltétlenül elégséges ahhoz, hogy az ellenséges ország területe fölött pontos terv szerint megjelenhessenek. Váratlanul felbukkanhatnak az ellenséges ország fővárosa fölött.

Minden légiflotta bizonyos része bombavető gépekből áll. Vannak olyan gépek, amelyek több tonnányi gyújtó, robbanó és gázbombát visznek magukkal, hogy ezeket az ellenség országterületén fellelhető alkalmas céltárgyakra dobhassák.

Mik ezek az alkalmas céltárgyak? Elsősorban az ellenség hadviselési központjai, tehát a főváros és a nagyobb városok kormányzati főhatóságai, katonai parancsnokságai, nagyobb helyőrségek, a közüzemi központok, a hadi üzemek, a nagyobb pályaudvarok, közlekedési gócpontok, hidak, lőszerraktárak, kikötők, repülőterek stb. Mindezek megtámadásával és elpusztításával s egyben a polgári lakosság megfélemlítésével lehet az ellenfél mozgósítását, felvonulását, hadianyag gyártását stb. röviden: ellenállásra való felkészülését a leghatásosabban hátráltatni vagy éppen megakadályozni.

A nagyobb államokban évente tartott légi hadgyakorlatok azt látszanak bizonyítani, hogy az ügyesen megtervezett légi támadást még a leggondosabb felkészülés esetén sem lehet hiánytalanul kivédeni. A leghatásosabb védelem az ellenséges légiflotta felkeresésében és megsemmisítésében rejlenék. De ennek az óhajnak megvalósítása nem olyan egyszerű dolog.

Hogy milyen lesz valamely nagyobb város ellen a repülőgépek százaival intézett légi támadás hatása, arra nézve elméleti számvetésekre és találgatásokra vagyunk utalva. Gyakorlati tapasztalatokat a világháborúból ezen a téren csak korlátozott mértékben lehet értékesíteni. Azóta sokat fejlődött a támadás fegyvere és sokat a légi veszély elhárító módszere. Annyit mégis mondhatunk, hogy sikerült légi támadás a gyújtó bombák tízezreivel árasztani el valamilyen várost és azt a szó szoros értelmében lángba boríthatja, mert nincs annyi tűzoltó, amennyi az egyidőben kitörő többszáz tűzvész elfojtására elegendő volna. Az öt-tíz mázsás robbanó bombák nemcsak nagy épületeket, hanem egész háztömböket dönthetnek romba. A repülőgépekről dobott gázbombák (esetleg lepermetezett gázok) valóban halálos pusztítást okozhatnak a gyenge idegzetű lakosság között, ha az a gázvédelemben gyakorlatlan. A földről való védekezés — légelhárító ágyúkkal — a pusztítást mérsékelheti, de nem akadályozhatja meg egészen.

A legsúlyosabb a dologban az, hogy a légi hadviselésnek ez a módszere a védtelen lakosságot válogatás nélkül gyilkolja. Egymással egyenlő erejű légiflották fellépése esetén a pusztítás ugyan kölcsönös, de ez sovány vigasztalás a védtelen lakosság számára. Az egyik fél nyomasztó légi fölénye esetén a másik fél a háború abbahagyására is kényszerülhet, hacsak már békében nem gondoskodott nagyobb városai lakosságának háború esetén való kitelepítéséről, vagy elegendő számú bombabiztos és gázmentes földalatti óvóhelyekről és hadi üremeinek a föld színe alá való helyezésétől. A légi veszély elhárítása tehát nagyarányú védelmi rendszabályokat követel meg. A légiflották jelenléte mindenesetre a háború eldurvulását vonja maga után. Azt mondhatnánk, hogy a régi háborúban az egyik hadviselő fél a másik kezéből a kardot (a hadsereget) akarta kiütni, most azonban rögtön a szívét akarja átdöfni. Régen a nemzetek párbaja a harcképtelenségig ment, jövőben az ölésig kíván menni.

Egyes szakemberek ugyan azt mondják, hogy a „mögöttes ország-rész” veszélyeztetése nem lesz ilyen nagy méretű. A légiflotta működésének főterülete mégis a hadszíntér, a csatatér, ahol földi társát,

a szárazföldi hadsereget kell támogatnia és így erejének csak kisebb részét alkalmazhatja a mögöttes országrész ellen. Ezenfelül, mint-hogy minden állam területén és éppen nagyvárosaiban laknak semleges országok állampolgárai, a kíméletlen légi háború a semlegesek beavatkozását provokálhatja. Végül pedig az a hadviselő fél, amelyik a háborút egyoldalúlag ilyen kíméletlenül kezdi, az egész művelt világ gyűlöletét zúdíttja magára és ezzel önmaga teljes elszigetelődését idézi elő. Ezért a védtelen városok bombázása csak a háború folyamán (tehát nem az elején) és ekkor is csak utolsó, kétségbeesett rendszabály gyanánt jöhetne tekintetbe, hasonlóan mint a „korlátlan“ tengeralattjáró-háború német részről a világháború alatt, ami végeredményben — minthogy a célt nem érte el — a németeknek többet ártott, mint használt. A „korlátlan légi“ háború tehát két-élű fegyver.

De még a „korlátozott“ légi háború is erősen módosítja a háború menetét. Veszélyezteti a haderő mozgósítását, mert a légi támadások elpusztíthatják a laktanyákat és a hadfelszerelési raktárakat, veszélyeztetik a haderő felvonulását, mert elrombolhatják a pályaudvarokat és vasúti műtárgyakat s ezzel megakadályozhatják a csapatok berakodását, szállítását és kirakodását. Mindezek a ténykedések, a mozgósítás és a felvonulás a múltban a legnagyobb biztonságban, óramű pontosságával történhettek meg, amennyiben az ellenség ezeket nem zavarhatta meg. Jövőben mindez veszélyeztetett övben fog lezajlani, amiből következik, hogy az óramű pontossága is veszendőbe megy.

A légi haderők jelenléte a földi haderők csatatéri tevékenységét is a legnagyobb mértékben érinti. Erre nézve már a világháború második fele elegendő támpontot nyújt. A harcost a halálveszély nemcsak a föld színéről, hanem a levegőből is és nemcsak a csatatéren, hanem azon kívül is, messze hátul fenyegeti. A harci tevékenységnek a levegőbe való kiterjesztése átalakítja azokat a bár többé-kevésbé fárasztó, de a múltban mégis veszélytelen meneteket, amelyekkel a csapat régen a harctérre igyekezett, mert hiszen az ellenséges légi flotta messze hátul felkeresi a menetelő hadoszlopokat. A mai röplési gyorsaság mellett, alighogy feltűnik a láthatáron az ellenséges légi raj, egy-két perc múlva már a csapat fölé ér. Ezért nyílt vidéken a menetelésre csak az éjszaka vagy az esős, ködös idő marad. A gyalogság nappal szétszórt rendben, kis célokat mutatva, valahogy még csak mozoghat, de az utakra szorító géperejű és egyéb jároművek, a lovasság és a tüzérség képtelenek a repülőgép előtt elrejtőzni és így a légi támadás áldozatául eshetnek, hacsak nincsenek repülőgépek kéznél, hogy az ilyen támadást idejében visszautasítsák. Nehéz probléma a csapat zavartalan pihentetésének, éjjeli nyugalmának biztosítása is, minthogy a légi támadások a pihenni kívánó csapatot éjjelnappal nyugtalaníthatják. Olyan zavartalan pihenésről, mint régen, aligha lehet szó. Állásharc alatt a harcosok még elrejtőzhetnek a fedezékekben, de mozgó háború alatt (már pedig minden hadsereg erre készül) nem lehet biztos oltalmat nyújtó fedezékeket építeni. A falvakban sincsenek olyan pincék, amelyekben a csapat megbújhatnék. Csak az elködösítés segíthet némileg, amennyiben a céltárgya-

kát az ellenség előtt befedi. A légi flották a földi csapat harci munkáját mindenestre beláthatlan módon fogják megnehezíteni.

Egyes katonai szakértők különben máris azon a véleményen vannak, hogy a régi értelemben vett gyalogságnak a döntő csaták színteréről el kell tűnni, mert az ott való tartózkodást, illetve a harci tevékenység kifejtését a különböző hadigépekből okádott vízszintes és függőleges irányból hulló acélzapor és gázgomolyag egyáltalában megakadályozza. Nem marad más hátra, mint a támadó gyalogságot korszerű páncélba, vagyis harci kocsikba rejteni és így a halálveszély övéen átsegíteni. A harci kocsiban a harcos némi oltalmat talál, fedezve van a puskagolyó és a gáz ellen és így a harci kocsi az egyetlen eszköz, amelynek segítségével a csapat a döntő csata terén mozoghat. A régi értelemben vett gyalogság csak hegyekben, erdőben, mocsaras területen, folyók mögött harcolhat.

Természetesen békében annyi harci kocsit egyetlen állam sem tarthat raktáron, amennyit egész „támadó” hadseregének szükséglete kitenne, mert ez túlságosan drága dolog volna. Ez a körülmény magában foglalja azt, hogy az államok „támadó” haderejének legnagyobb része egyelőre még gyalog fog a háborúba vonulni. Azt a csúcspontot, hogy a haderő első részlege csak légi flottából, harci kocsik-csapatból és motorizált tüzérségből álljon, még a legjobban felfegyverzett állam, Franciaország sem közelítette meg. Neki van 3500 darab harci kocsija, míg a többi nagyhatalom csak pár száz darabbal rendelkezik. Persze ha a háború kitör, megindul minden érdekelt államban a harci kocsik tömeggyártása. Ugyanez érvényes a repülőgépekre is. A legtöbbje ma Franciaországnak van, körülbelül 4000 darab, de ennek csak kisebb része a bombázó gép. A francia hadiipar azonban képes havonta 10.000 repülőgépet gyártani. Igaz azonban, hogy már 4000 gépből álló légi flotta is óriási pusztításokat okozhat, ha nem talál megfelelő ellenhatásra. Vájjon képes-e a fölényes légi flotta a háborút egymagában eldönteni, ahogyan ma ezt az olaszok vallják, az olyan kérdés, amelyre határozott választ nem adhatunk. Ma a francia légi flotta bizonyára képes Berlint néhány nap alatt romhalmazzá változtatni.

Összegezzük most a jövő háborújának valószínű alakulásáról elmondottakat!

Kezdjük azzal, hogy a háborút minden várható borzalom ellenére sem lehet kiküszöbölni, mert a harc az emberi természet egyik alkotó eleme, eltekintve attól, hogy ma éppen elég érdekellentét valószínűsíti a háborúnak belátható időn belül való kitörését. Egyébként valószínű, hogy a jövő háborúja hadüzenet nélkül fog kitörni. Ezzel még nem állítjuk azt, hogy a háború kitörését hadi előkészület vagy mozgósítás nem előzheti meg. Lehetséges, hogy ez megtörténik, de a két fél még nem szakítja meg a tárgyalások fonalát. 1914-ben azonban a mozgósítás visszavonhatatlanul egyet jelentett a háborúval, mert már minden békeelőkészület erre alapoztatott. Az ellenségeskedést a jövőben a légi flotta és a földi támadó haderő motorizált része fogja meglepő támadással megkezdeni. A légi flotta iparkodik az ellenfél hadviselési központjainak elpusztításával annak harci akaratát meg-

törni és a háborút gyorsan befejezni. Ha ez nem is sikerül, ellenfelét hadviselési erejének kifejtésében jelentékenyen késleltetni fogja. A földi támadó haderő pedig azon lesz, hogy a háború színterét az ellenséges ország területére helyezze át és ezzel is megszerezze az időt a tartalék és védelmi hadsereg megszervezésére. A háború megkezdésével egyidejűleg megindul a repülőgépek és harci kocsik tömeggyártása. Bizonyos, hogy a háború elhúzódása esetén a haderőnek mindinkább nagyobb részét fogja alkotni a légi flotta és a páncélos földi csapat.

Felmerülhet még az a kérdés, hogy lesz-e olyan hosszantartó állasküzdelem (évekig tartó lövészárokharc), mint amilyen a világháborút jellemezte. Erre nehéz kielégítő választ adni. Annyit mondhatunk, hogy úgy a légi haderő, amelynek főeleme a mozgás, mint a páncélos (tank) csapat, amely a világháború folyamán a mozgás jegyében szerveződött, iparkodni fognak a háború megmerevedésének elejét venni. De vajjon ez a szándék megvalósul-e, azt a jövő háborúja fogja megmutatni.

JULIER FERENC